Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prezentate la 10 iulie 2019 [1]

Cauza C-467/18

Rayonna prokuratura Lom
împotriva
EP,
cu intervenția:
HO

[cerere de decizie preliminară formulată de Rayonen sad Lukovit (Tribunalul de Raion din Lukovit, Bulgaria)]

„Întrebare preliminară – Directivele 2012/13/UE, 2013/48/UE și (UE) 2016/343 – Domeniu de aplicare – Activități polițienești – Urmărire penală efectuată de Ministerul Public – Procedură penală specială privind adoptarea unor măsuri de siguranță cu caracter medical – Internare într-un spital de psihiatrie în temeiul unei legi fără caracter penal – Control judiciar efectiv referitor la respectarea dreptului persoanei suspectate sau acuzate la informare și la asistență din partea unui avocat – Prezumția de nevinovăție – Persoane vulnerabile”

1. Prezenta trimitere preliminară se referă la aplicarea Directivelor 2012/13/UE [2], 2013/48/UE [3] și (UE) 2016/343 [4] în procedura penală inițiată împotriva unei persoane care, de la momentul arestării sale în calitate de suspect de săvârșirea unei infracțiuni grave, prezenta simptome de alienație mintală, motiv pentru care a fost internată într-un spital de psihiatrie.

2. Directivele respective stabilesc „norme minime comune privind protecția drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate [în procedurile penale]”, având ca obiectiv „consolidarea încrederii statelor membre în sistemele de justiție penală ale celorlalte state membre, pentru a facilita astfel recunoașterea reciprocă a hotărârilor în materie penală” [5].

1 Limba originală: spaniola.

2 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (JO 2012, L 142, p. 1).

3 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate (JO 2013, L 294, p. 1).

4 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1).

5 Considerentul (10) al Directivei 2016/343.

3. În lumina acestui obiectiv, se pune întrebarea dacă cele trei directive sunt aplicabile în procedurile penale care se finalizează cu hotărâri care nu vor face, în mod previzibil și rezonabil, obiectul recunoașterii reciproce între statele membre. Această problemă nu a fost analizată de Curte până în prezent[6]. Având în vedere evoluția trimiterilor preliminare în acest domeniu specific, ar fi poate oportun ca în viitor să se nuanțeze respectiva linie jurisprudențială.

I. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Directiva 2012/13

4. Articolul 1 („Obiectul”) stabilește:

„Prezenta directivă instituie norme privind dreptul la informare al persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la drepturile lor în cadrul procedurilor penale și la acuzarea care le este adusă. […]”

5. Articolul 2 („Domeniul de aplicare”) prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se hotărârea definitivă în legătură cu întrebarea dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea unei căi de atac.

[…]”

6. Articolul 3 („Dreptul la informare cu privire la drepturi”) detaliază:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin următoarele drepturi procedurale, astfel cum se aplică în dreptul intern, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor respective:

(a) dreptul de a fi asistat de un avocat;

[…]

(c) dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu articolul 6;

[…]

(2) Statele membre garantează că informațiile puse la dispoziție în conformitate cu alineatul (1) sunt furnizate oral sau în scris, într-un limbaj simplu și accesibil, ținând seama de orice nevoie specială a persoanelor suspectate vulnerabile sau acuzate vulnerabile.”

6 În Concluziile prezentate la 5 februarie 2019 în cauza Moro (C-646/17, EU:C:2019:95), avocatul general Bobek a susținut că „aplicabilitatea Directivei 2012/13 nu impune existența unei dimensiuni transfrontaliere în fiecare cauză dedusă judecății instanței naționale” (punctul 44). A invocat în acest sens, printre alte argumente, că Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și alții (C-612/15, EU:C:2018:392), a interpretat directiva respectivă fără să „fi existat niciun element transfrontalier”. În Hotărârea din 13 iunie 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489), Curtea a reținut aceeași abordare.

7. Conform articolului 4 („Nota privind drepturile cu privire la arestare”):

„(1) Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute li se furnizează cu promptitudine o Notă scrisă privind drepturile. Persoanelor în cauză li se va oferi oportunitatea de a citi Nota privind drepturile și li se va permite să păstreze această notă pe toată perioada în care sunt private de libertate.

[…]”

8. Articolul 6 („Dreptul la informare cu privire la acuzare”) subliniază:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere aceasta sunt suspectate sau acuzate. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

(2) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute sunt informate cu privire la motivele arestării sau reținerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate.

(3) Statele membre se asigură că, cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate.

(4) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor oferite în conformitate cu prezentul articol, acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.”

2. Directiva 2013/48

9. În temeiul articolului 1 („Obiect”):

„Prezenta directivă stabilește norme minime privind drepturile persoanelor suspectate și acuzate în procedurile penale […] de a avea acces la un avocat și ca o persoană terță să fie informată cu privire la lipsirea de libertate și de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul lipsirii de libertate.”

10. În conformitate cu articolul 2 („Domeniul de aplicare”):

„(1) Prezenta directivă se aplică persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale din momentul în care li s-a adus la cunoștință de către autoritățile competente ale unui stat membru, prin notificare în mod oficial sau în alt mod, faptul că sunt suspectate sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, indiferent dacă sunt sau nu lipsite de libertate. Directiva se aplică până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se stabilirea în mod definitiv că persoana suspectată sau acuzată a săvârșit infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea oricărei căi de atac.

[…]

(3) Prezenta directivă se aplică, de asemenea, în aceleași condiții ca cele prevăzute la alineatul (1), altor persoane decât cele suspectate sau acuzate care, în cursul interogării efectuate de poliție sau de o altă autoritate de aplicare a legii, devin persoane suspectate sau acuzate.

[…]”

11. În temeiul articolului 3 („Dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale”):

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat, astfel încât să li se permită persoanelor vizate să își exercite dreptul la apărare în mod practic și eficient.

(2) Persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat fără nicio întârziere nejustificată. În orice caz, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat începând cu oricare dintre următoarele momente, luându-se în considerare cel care survine primul:

(a) înainte de a fi interogate de poliție sau altă autoritate de aplicare a legii sau judiciară;

(b) la desfășurarea unei acțiuni de anchetare sau de strângere de probe de către autoritățile de anchetă sau de către alte autorități competente, în conformitate cu alineatul (3) litera (c);

(c) fără întârzieri nejustificate după lipsirea de libertate;

(d) în cazul în care au fost citate să se înfățișeze în fața unei instanțe competente în materie penală, în timp util înainte ca acestea să se înfățișeze în fața respectivei instanțe.

[…]”

12. Articolul 12 („Căi de atac”) enunță:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, precum și persoanele căutate în cursul procedurilor privind mandatul european de arestare, au o cale de atac efectivă potrivit dreptului intern în cazul încălcării drepturilor lor în temeiul prezentei directive.

[…]”

13. Articolul 13 („Persoanele vulnerabile”) prevede:

„Statele membre se asigură că, în aplicarea prezentei directive, sunt luate în considerare necesitățile specifice ale persoanelor suspectate vulnerabile și ale persoanelor acuzate vulnerabile.”

3. Directiva 2016/343

14. Conform articolului 1 („Obiect”):

„Prezenta directivă prevede norme minime comune cu privire la:

(a) anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale;

(b) dreptul de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.”

15. Articolul 2 („Domeniu de aplicare”) stabilește:

„Prezenta directivă se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Prezenta directivă se aplică în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă.”

16. Articolul 3 („Prezumția de nevinovăție”) relevă:

„Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate beneficiază de prezumția de nevinovăție până la dovedirea vinovăției conform legii.”

17. Articolul 6 („Sarcina probei”) impune:

„(1) Statele membre se asigură că sarcina probei în ceea ce privește stabilirea vinovăției persoanelor suspectate și acuzate revine organelor de urmărire penală. Prin aceasta nu se aduce atingere niciunei obligații a judecătorului sau a instanței competente de a căuta atât probe incriminatoare, cât și dezincriminatoare și nici dreptului apărării de a prezenta probe în conformitate cu dreptul intern aplicabil.

[…]”

18. Articolul 10 („Căi de atac”) arată:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate dispun de o cale de atac eficientă în cazul în care drepturile lor prevăzute în prezenta directivă sunt încălcate.

(2) Fără a aduce atingere normelor și sistemelor naționale privind admisibilitatea probelor, statele membre se asigură că, atunci când se apreciază declarațiile făcute de persoane suspectate sau acuzate sau probele obținute cu încălcarea dreptului acestora de a păstra tăcerea sau de a nu se autoincrimina, dreptul la apărare și caracterul echitabil al procedurilor sunt respectate.”

B. Dreptul bulgar

1. Nakazatelen kodeks (Codul penal)

19. Articolul 33 prevede că nu răspunde penal persoana care a acționat în stare de alienație mintală, care o împiedică să aprecieze natura sau semnificația faptelor sale sau să își controleze comportamentul [7].

20. Conform articolului 89, persoana care a săvârșit o faptă periculoasă pentru societate și care nu răspunde penal poate fi supusă unui tratament obligatoriu într-un spital de psihiatrie specializat.

2. Nakazatelno protsesualen kodeks (Codul de procedură penală, denumit în continuare „NPK”)

21. Articolul 24 alineatul 1 prevede că, în cazul în care faptele săvârșite nu constituie infracțiune, nu se inițiază o procedură penală sau cea inițiată încetează.

7 https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/39/Bulgaria/show

22. Articolul 46 reglementează funcțiile Ministerului Public în procedura penală. Îi conferă competența de a exercita acțiunea penală și de a efectua urmărirea penală.

23. Articolul 70 reglementează procedura de internare preventivă a unui inculpat care suferă de o boală psihică într-un spital de psihiatrie în vederea examinării acestuia. Internarea este dispusă de autoritatea judiciară la cererea Ministerului Public, în urma unei proceduri în care este necesară participarea unui apărător.

24. Articolul 94 alineatul 1 punctul 2 și alineatul 3 impune intervenția obligatorie în procedura penală a unui apărător în cazul în care inculpatul suferă de tulburări psihice și prevede că instanța competentă trebuie să desemneze ca apărător un avocat.

25. Articolul 242 alineatul 2, în capitolul dedicat măsurilor luate de Ministerul Public la finalul urmăririi penale, prevede că acesta are obligația să verifice dacă, în cursul investigației, au fost respectate drepturile procedurale ale inculpatului. În cazul în care ele nu au fost respectate, acesta trebuie să solicite remedierea viciilor sau să procedeze el însuși la remedierea lor.

26. Articolul 243 alineatul 1 punctul 1 prevede că Ministerul Public clasează acțiunea penală în cazurile menționate la articolul 24 alineatul 1 (cu alte cuvinte, atunci când faptele săvârșite nu constituie infracțiune).

27. Conform articolului 247, referitor la pregătirea judecății, aceasta se inițiază prin rechizitoriul întocmit de Ministerul Public.

28. În temeiul articolului 248, revine instanței competente, printre altele, sarcina de a verifica dacă în faza urmăririi penale au fost respectate drepturile procedurale ale persoanei acuzate (alineatul 2 punctul 3). În cazul unei nerespectări, aceasta constată încălcările identificate și trimite cauza Ministerului Public pentru a le corecta în conformitate cu articolul 242 alineatul 2.

29. Articolul 427 conține secțiunea dedicată aplicării măsurilor de siguranță cu caracter medical prevăzute la articolul 89 din Codul penal. Acestea trebuie propuse de Ministerul Public și încuviințate de instanța de prim grad, putând fi atacate cu apel în fața unei instanțe superioare.

30. Articolele 428-431 reglementează procedura privind adoptarea măsurilor respective, care include o ședință cu participarea Ministerului Public și a apărătorului persoanei vizate.

3. Zakon za zdraveto (Legea sănătății)

31. În conformitate cu articolul 155 din această lege, persoanele cu tulburări psihice care necesită tratament special (definite la articolul 146) sunt internate și sunt supuse tratamentului obligatoriu în cazul în care, ca urmare a bolii de care suferă, pot săvârși o infracțiune și reprezintă un pericol pentru rudele lor, pentru persoanele apropiate sau pentru societate ori reprezintă o amenințare gravă pentru sănătatea acestora.

32. Articolul 156 și următoarele stabilesc procedura privind dispunerea internării, care revine în sarcina instanței de prim grad de la domiciliul persoanei vizate. Este obligatoriu să se formuleze o cerere de către Ministerul Public, să se efectueze o expertiză psihiatrică și să se organizeze o ședință la care să participe persoana vizată (dacă îi permite starea de sănătate), apărătorul său și un psihiatru.

33. Articolul 165 alineatul 1 prevede aplicarea cu caracter supletiv a NPK.

II. Situația de fapt din litigiu și întrebările preliminare

34. În dimineața zilei de 26 august 2015, pe drumul public al localității Medkovets (Lom, Bulgaria) a fost găsit un cadavru care prezenta semne de violență.

35. În jurul orei 6, atunci când ofițerii de poliție au ajuns la domiciliul victimei, l-au găsit pe fiul acesteia, EP, pe ale cărui picioare erau vizibile urme de sânge. Din răspunsurile la primul interogatoriu, în cursul căruia acesta a recunoscut că a săvârșit fapta[8], a rezultat că suferea de tulburări psihice, motiv pentru care a fost arestat și transportat la secția de psihiatrie din cadrul spitalului din Lom.

36. La 26 august 2015, s-a procedat la cercetarea locului faptei și la audierea martorilor. Aceștia au declarat că EP suferea de o boală psihică și că a fost internat de mai multe ori. În urma unei expertize psihiatrice s-a stabilit că acesta suferea de schizofrenie paranoidă și că, în perioada 25-26 august 2015, s-a aflat într-o stare prelungită de tulburare și nu a putut să își dea seama de natura și de semnificația faptelor sale.

37. La 12 septembrie 2015, Rayonen sad Lom (Tribunalul de Raion din Lom, Bulgaria) a dispus internarea lui EP într-un spital de psihiatrie, conform procedurii prevăzute de Legea sănătății. Această situație s-a prelungit până cel puțin la data formulării cererii de decizie preliminară.

38. La 7 iulie 2016, Okrazhna prokuratura Montana (Parchetul din Montana) a suspendat procedura penală inițiată împotriva lui EP, considerând că „persoana suspectată este internată în vederea tratamentului obligatoriu și, prin urmare, nu are capacitatea de a participa la procedură”.

39. Apelativna prokuratura Sofia (Parchetul de pe lângă Curtea de Apel din Sofia), în calitate de parchet ierarhic superior celui din Montana, l-a obligat pe acesta din urmă să redeschidă procedura penală pentru motivul că suspendarea sa, dispusă la 29 decembrie 2017, era neîntemeiată.

40. La 1 martie 2018, Parchetul din Montana a dispus clasarea acțiunii penale, motivând că este vorba despre „o faptă săvârșită de domnul EP în stare de iresponsabilitate”, astfel încât era nevoie de aplicarea unor măsuri de obligare la tratament medical.

41. Ordonanța procurorului a fost comunicată numai fiicei victimei și a devenit definitivă la 10 martie 2018.

42. În contextul soluționării unui conflict de competență între instanțele de prim grad din Lom și din Lukovit, Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria) a hotărât că judecarea procedurii penale privind internarea lui EP potrivit NPK este de competența instanței din Lukovit.

43. În acest context, Rayonen sad Lukovit (Tribunalul de Raion din Lukovit,) a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Prezenta procedură privind luarea măsurilor de siguranță cu caracter medical, care reprezintă un fel de constrângere din partea statului față de persoanele care, potrivit constatărilor parchetului, au comis o faptă periculoasă pentru societate, intră în domeniul de aplicare al Directivei 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale și al Directivei 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale?

8 Potrivit ofițerilor de poliție, EP le-a spus că și-a omorât mama deoarece aceasta l-a trădat și l-a predat mafiei sârbești. Atunci când l-au întrebat despre motivul pentru care a mutat corpul pe stradă, a răspuns că a procedat astfel pentru ca acesta să nu intre în putrefacție în grădina sa.

2) Dispozițiile de drept procesual bulgar, care prevăd la articolul 427 și următoarele din NPK procedura specială privind luarea măsurilor de siguranță cu caracter medical și potrivit cărora instanța nu este competentă să restituie cauza la parchet în vederea remedierii neregularităților de procedură survenite în procedura precontencioasă, aceasta putând numai fie să admită, fie să respingă cererea prin care se solicită luarea măsurilor de siguranță cu caracter medical, prezintă garanția unui proces echitabil în sensul articolului 12 din Directiva 2013/48/UE și al articolului 8 din Directiva 2012/13/UE coroborate cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care garantează unei persoane dreptul de a sesiza instanța în cazul în care i-au fost încălcate drepturile în cadrul procedurii precontencioase?

3) Directiva 2012/13/UE și Directiva 2013/48/UE sunt aplicabile într-o procedură penală (precontencioasă) în cazul în care dreptul național, și anume Codul de procedură penală, nu prevede calitatea procesuală de «persoană suspectată», iar parchetul nu recunoaște în mod oficial persoanei respective calitatea de persoană acuzată în cadrul procedurii precontencioase, considerând că omorul care face obiectul cercetărilor a fost săvârșit de acea persoană în stare de iresponsabilitate, și dispune astfel clasarea acțiunii penale fără a informa persoana în acest sens, însă solicitând instanței să dispună față de aceasta luarea unei măsuri de siguranță cu caracter medical?

4) Persoana față de care s-a solicitat luarea măsurii obligării la tratament medical este considerată persoană «suspectată», în sensul articolului 2 alineatul (1) din Directiva 2012/13/UE și al articolului 3 alineatul (3) din Directiva 2013/48/UE, în cazul în care, cu ocazia primei deplasări la locul faptei și a măsurilor de cercetare inițiale luate la locuința victimei și a fiului său, ofițerul de poliție, care a descoperit urme de sânge pe corpul acestuia din urmă și care l-a întrebat în legătură cu motivele pentru care și-a ucis mama și pentru care a transportat cadavrul acesteia pe șosea, i-a pus acestuia cătușele după ce a primit răspunsurile la întrebările adresate? În cazul unui răspuns afirmativ, se ridică problema dacă persoanei respective trebuiau să îi fie comunicate încă din acel moment informațiile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) coroborat cu articolul 2 din Directiva 2012/13/EU, precum și cum anume trebuia să se țină seama de nevoile speciale ale acestei persoane în cazul în care ofițerul de poliție a cunoscut faptul că ea suferă de o tulburare psihică?

5) Dispozițiile naționale precum cele din speță, care prevăd în fapt posibilitatea privării de libertate a unui persoane prin internarea medicală într-un spital de psihiatrie în cadrul unei proceduri conforme cu Zakon za zdraveto (Legea sănătății) (măsură de siguranță cu caracter preventiv care se dispune în cazul în care se dovedește că persoana suferă de o boală psihică și există pericol ca aceasta să săvârșească o infracțiune, dar nu și în cazul în care a săvârșit deja o infracțiune), sunt compatibile cu articolul 3 din Directiva 2016/343 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție în cazul în care această procedură a fost inițiată ca urmare a săvârșirii unei fapte cu privire la care a fost deschisă o procedură penală împotriva persoanei internate în vederea tratamentului, încălcându-se astfel dreptul la un proces echitabil la momentul arestării care trebuie să corespundă cerințelor prevăzute la articolul 5 paragraful 4 din CEDO, cu alte cuvinte trebuie să existe o procedură în cadrul căreia instanța este competentă să verifice atât respectarea normelor de procedură, cât și suspiciunea pe baza căreia a avut loc arestarea, precum și legalitatea scopului urmărit prin această măsură, având în vedere că instanța este obligată să realizeze această verificare în cazul în care persoana este arestată potrivit procedurii prevăzute de Codul de procedură penală?

6) Noțiunea de «prezumție de nevinovăție» în sensul articolului 3 din Directiva (UE) 2016/343 include și prezumția că persoanele iresponsabile nu au săvârșit fapta care prezintă pericol social și care a fost reținută în sarcina lor de către parchet, până la proba contrară (în procedura penală desfășurată cu respectarea dreptului la apărare) conform normelor procedurale?

7) Dispozițiile naționale care prevăd anumite competențe ale instanței sesizate în ceea ce privește verificarea din oficiu a legalității procedurii precontencioase, însă numai în cazul în care:

   a) instanța verifică un rechizitoriu întocmit de parchet în care se afirmă că o anumită persoană sănătoasă psihic a săvârșit un omor (articolul 249 alineatul 1 coroborat cu alineatul 4 din NPK);

   b) instanța examinează o cerere a parchetului în care se afirmă că persoana a comis un omor, însă fapta nu constituie infracțiune din cauza tulburărilor psihice ale făptuitorului, și prin care se solicită instanței să dispună obligarea la tratament medical,

garantează persoanei vulnerabile o cale de atac efectivă, astfel cum prevăd articolul 13 coroborat cu articolul 12 din Directiva 2013/48/UE și articolul 8 punctul 2 coroborat cu articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2012/13/UE? De asemenea, diferitele competențe ale instanței care depind de tipul de procedură, care la rândul său depinde de aspectul dacă persoana arătată ca făptuitor este sănătoasă psihic pentru a răspunde penal, sunt compatibile cu principiul nediscriminării prevăzut la articolul 21 alineatul (1) din cartă?”

III. Procedura în fața Curții

44. Cererea de decizie preliminară a fost înregistrată la grefa Curții la 17 iulie 2018, fiind însoțită de cererea ca aceasta să se judece conform procedurii de urgență, pe care Curtea a respins-o.

45. Au formulat observații scrise EP, guvernul Republicii Cehe și guvernul Țărilor de Jos, precum și Comisia. S-a considerat că nu este necesar să se organizeze o ședință.

IV. Analiză

A. Considerații preliminare

46. Sarcina Curții, atunci când răspunde la întrebările preliminare, este de a furniza instanței de trimitere interpretarea normelor de drept al Uniunii care să îi poată fi utilă pentru soluționarea litigiului. Totuși, aceasta nu poate emite opinii cu privire la împrejurările de fapt și nici la comportamentul autorităților naționale competente în cursul procedurilor penale sau de altă natură, care au precedat trimiterea preliminară.

47. Curtea, în cadrul funcțiilor sale de interpretare a dreptului Uniunii, nu trebuie să stabilească nici dacă s-au respectat, într-o anumită situație, dispozițiile directivei aplicabile în procedurile penale [9] și dacă drepturile relevante au fost sau nu încălcate în practică [10].

9 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și alții (C-612/15, EU:C:2018:392, punctul 81).

10 Astfel cum a arătat în decizia sa (punctele 17 și 18), instanța de trimitere a indicat deja în fața Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) că EP nu a fost informat cu privire la drepturile sale, nici cu privire la fapta de care este acuzat și nici cu privire la dreptul de a i se desemna un apărător sau de a contesta ordonanța procurorului. Aceasta a adăugat că Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) „a afirmat, fără să motiveze în vreun mod, că argumentele judecătorului raportor privind îngrădirea drepturilor la apărare ale [EP] sunt neîntemeiate”.

48. Directivele a căror interpretare este solicitată de instanța de trimitere conțin norme care reglementează acțiunile autorităților competente în ceea ce privește protecția, în procedurile penale, a drepturilor persoanelor suspectate sau acuzate dintr-o perspectivă triplă: i) acestea din urmă trebuie să primească informații privind drepturile lor procedurale și acuzațiile aduse împotriva lor (Directiva 2012/13), ii) pot fi asistate de un avocat și privarea de libertate a acestora trebuie adusă la cunoștința unui terț, cu care pot comunica (Directiva 2013/48) și iii) beneficiază de prezumția de nevinovăție (Directiva 2016/343).

49. Având în vedere că aceste trei directive se referă numai la procedurile penale, ele nu sunt aplicabile în ceea ce privește internările în spitale de psihiatrie dispuse din rațiuni strict medicale, în conformitate cu legile care reglementează sănătatea publică. Internările respective trebuie, desigur, să facă obiectul unui control judiciar, deoarece se află în joc libertatea persoanelor, însă aceasta nu presupune ca procedurile prin care sunt dispuse să aibă un caracter penal.

50. Conform informațiilor care figurează în dosar, în prezenta cauză au existat două tipuri de intervenții:

– cea referitoare la aplicarea Legii sănătății (articolul 155 și următoarele), în temeiul căreia Rayonen sad Lom (Tribunalul de Raion din Lom) a dispus de la început ca EP să fie internat într-un spital de psihiatrie și

– cea referitoare la procedura penală inițiată de Ministerul Public, după clasarea căreia instanța de trimitere [Rayonen sad Lukovit (Tribunalul de Raion din Lukovit)] trebuie să se pronunțe în cele din urmă asupra internării conform NPK. Numai în această procedură sunt aplicabile cele trei directive menționate anterior.

51. Prin urmare, răspunsul Curții nu trebuie să includă chestiunile referitoare la aplicarea directivelor în ceea ce privește procedura prevăzută de Legea sănătății. Aceasta din urmă autorizează internarea forțată a persoanelor cu tulburări psihice care, din această cauză, *pot* săvârși o infracțiune și reprezintă un pericol pentru familiile lor, pentru alte persoane sau pentru societate ori reprezintă o amenințare gravă pentru sănătatea lor.

52. Este vorba despre o procedură în care este competentă autoritatea judiciară care, înainte de desfășurarea etapei probatorii, optează, în cazul în care consideră oportun, pentru internarea într-un spital de psihiatrie pentru perioade de timp care pot fi prelungite. Așadar, aceasta nu are natura unei proceduri penale și, prin urmare, nu face obiectul niciuneia dintre directivele menționate (articolul 1 din fiecare dintre cele trei directive, atunci când definește obiectul lor, îl limitează la procedura penală).

53. Instanța de trimitere consideră că practica națională permite ca o persoană care a săvârșit o infracțiune în stare de alienație mintală să fie internată forțat într-un spital de psihiatrie în temeiul Legii sănătății, fără parcurgerea formalităților obișnuite ale procedurilor penale [11]. Chiar dacă aceasta ar fi situația, ceea ce este important în prezenta cauză este că procedura prevăzută de Legea sănătății nu are caracter penal. Dacă aceasta este utilizată în mod necorespunzător într-o anumită situație, remediile pentru o astfel de disfuncție *de facto* trebuie identificate în dreptul național însuși [12].

11 Revine instanței naționale sarcina de a interpreta dreptul intern, însă Legea sănătății pare să ofere garanții suficiente, având în vedere caracterul contradictoriu al procedurii și faptul că hotărârea definitivă este pronunțată de o instanță precum cea de trimitere.

12 După cum rezultă din decizia de trimitere, NPK reglementează detenția preventivă și măsura de siguranță echivalentă în ceea ce privește persoanele în stare de alienație mintală (articolul 70), astfel încât recurgerea la procedura prevăzută de Legea sănătății ar putea ascunde o extindere a competenței jurisdicționale a unei instanțe nepenale. Însă, așa cum am menționat, soluția pentru această extindere ipotetică trebuie identificată în dreptul național, ca mijloc de a soluționa un eventual conflict între instanțele naționale.

54. Analiza noastră nu va urmări formularea celor nouă întrebări preliminare, care, de altfel, au un conținut similar. Preferăm să examinăm separat fiecare dintre directive pentru a deduce din interpretarea lor elementele de analiză care pot fi utile instanței de trimitere.

B. Incidența Directivei 2012/13

1. În ceea ce privește drepturile care trebuie respectate

55. Această directivă conține dispoziții prin care încearcă să protejeze, în procedurile penale, anumite drepturi ale persoanelor suspectate sau acuzate. Concret, le conferă dreptul de a fi informate cu promptitudine cu privire la anumite drepturi procedurale și cu privire la acuzațiile aduse împotriva lor.

56. Este considerată *persoană suspectată* persoana căreia autoritatea competentă îi comunică (pe care „o informează") că există indicii privind participarea sa la o faptă penală [articolul 2 alineatul (1) din Directiva 2012/13].

57. Calitatea de persoană suspectată poate fi însoțită și de cea de *persoană arestată sau privată de libertate*. Articolul 4 și articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2012/13 se referă în special la această situație, pentru a obliga statele membre să se asigure că persoanelor aflate în aceste împrejurări „li se furnizează cu promptitudine o Notă scrisă privind drepturile" (articolul 4) și că acestea sunt informate cu privire la motivele arestării sau reținerii lor (articolul 6).

58. Noțiunea de *persoană acuzată* se află la un nivel calitativ superior, deoarece implică faptul că autoritatea competentă (în general, Ministerul Public) a formulat deja o acuzație specială, atribuind persoanei respective calitatea de autor al unei infracțiuni.

59. În mod logic, protecția drepturilor respective revine în sarcina autorității care intervine în fiecare etapă procedurală. În special, aceasta trebuie să fie situația atunci când, într-un context penal [13], forțele de poliție efectuează o reținere [14] sau Ministerul Public formulează o acuzație.

60. Conform articolului 2 alineatul (1) din Directiva 2012/13, ea se aplică până în momentul finalizării procedurii, prin aceasta înțelegându-se „hotărârea definitivă în legătură cu întrebarea dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea unei căi de atac".

61. Modul de redactare respectiv permite includerea situației în care o procedură penală nu se finalizează cu o condamnare *stricto sensu*, ci cu o măsură de siguranță constând în internarea forțată într-un spital de psihiatrie sau într-o instituție similară a persoanei declarate iresponsabile ca urmare a alienației sale mintale.

13 Trebuie să se aibă în vedere că poliția este competentă să deschidă și să soluționeze dosare în materia contravențiilor care afectează, de exemplu, siguranța cetățenilor sau ordinea în locurile publice. Dosarele respective nu trebuie să aibă în mod necesar natură penală.

14 În considerentele (19) și (28) ale Directivei 2012/13 se arată că informațiile puse la dispoziția persoanelor suspectate sau acuzate ar trebui să fie furnizate „cel târziu înainte de primul lor interogatoriu oficial, de către *poliție*". Considerentul (28) se referă în mod explicit la informațiile privind persoanele „[…] lipsi[te] de libertate prin intervenția *autorităților de aplicare a legii*, în contextul procedurilor penale". Sublinierea noastră.

62. De fapt, într-un domeniu apropiat, articolul 1 litera (b) din Decizia-cadru 2008/909/JAI [15] definește „pedeapsa” ca fiind „orice pedeapsă sau măsură privativă de libertate impusă pentru o perioadă de timp limitată sau nelimitată ca urmare a unei infracțiuni pe baza unui proces penal”. Într-un mod mai specific, articolul 9 alineatul (1) litera (k) din decizia respectivă menționează cazul în care „sentința pronunțată include o măsură care constă în asistență psihiatrică sau medicală”.

63. Plecând de la aceste premise, analiza normelor procedurale naționale prin raportare la Directiva 2012/13 permite oferirea unui răspuns instanței de trimitere.

64. În conformitate cu NPK, o procedură penală se poate finaliza cu achitarea sau cu aplicarea fie a unei pedepse (potrivit procedurii obișnuite), fie a unei măsuri de siguranță cu caracter medical (conform procedurii speciale prevăzute la articolul 427 și următoarele din acesta). Reacția la săvârșirea infracțiunii, cu alte cuvinte pedeapsa, se transformă într-o măsură obligatorie de internare într-un spital de psihiatrie atunci când autorul faptei penale a săvârșit-o în stare de iresponsabilitate.

65. Pentru ca atât pedeapsa, cât și măsura de siguranță cu caracter medical să poată fi dispuse ca urmare a săvârșirii infracțiunii [16], legea națională prevede inițierea unei veritabile proceduri penale, ceea ce presupune că, în cursul său, trebuie să se respecte drepturile protejate de Directiva 2012/13. În opinia noastră, nu se pot exclude, în niciuna dintre cele două ipoteze, garanțiile prevăzute de directiva respectivă.

66. Constituie o chestiune diferită posibilitatea ca, tocmai ca urmare a stării psihice a persoanei suspectate sau acuzate, informațiile obligatorii care trebuie furnizate acesteia cu privire la drepturile sale să sufere anumite modificări. În anumite cazuri de alienație mintală, este inutil să se ofere un formular persoanei vizate, care să conțină drepturile sale, deoarece aceasta nu va fi capabilă să le înțeleagă, și atât această formalitate, cât și comunicarea acuzațiilor reținute în sarcina sa pot fi efectuate cu apărătorul său, deoarece, astfel cum vom arăta în continuare, asistența acestuia din urmă este indispensabilă.

67. Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2012/13 prevede astfel obligația ca informațiile privind drepturile persoanelor suspectate sau acuzate să fie furnizate ținându-se seama de situația lor, atunci când este vorba despre „persoane vulnerabile”. Această expresie include persoanele care suferă de deficiențe mintale, a căror înțelegere a informațiilor poate fi aproape inexistentă.

68. Scopul acestei prevenții este ca informațiile respective să poată fi primite și asimilate de către destinatarul lor. Astfel se arată în „Foaia de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale” [17] atunci când se explică „Măsura E” („Garanții speciale pentru persoanele suspectate sau acuzate vulnerabile”) și se menționează că, „[p]entru a se garanta echitatea procedurilor, este important să se acorde o atenție deosebită persoanelor suspectate sau acuzate care nu pot înțelege sau urmări conținutul sau înțelesul procedurilor datorită, de exemplu, vârstei și condiției psihice sau fizice” [18].

15 Decizia-cadru a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală care impun pedepse sau măsuri privative de libertate în scopul executării lor în Uniunea Europeană (JO 2008, L 327, p. 27).

16 Astfel cum am menționat, nu luăm în considerare procedura cu caracter nepenal reglementată de Legea sănătății.

17 Decizia Consiliului din 30 noiembrie 2009 (JO 2009, C 295, p. 1).

18 Curtea EDO, în Hotărârea din 30 ianuarie 2001, Vaudelle împotriva Franței, CE:ECHR:2001:0130JUD003568397, § 65, a arătat că, în cazul în care persoana vizată suferă de tulburări psihice, autoritățile trebuie să ia măsuri suplimentare pentru ca aceasta să poată fi informată în detaliu cu privire la natura și la cauza acuzației aduse împotriva sa.

69. În cazul persoanelor cu tulburări mintale care suferă de o incapacitate psihică severă (situație care pare să se regăsească în prezenta cauză), furnizarea informațiilor poate necesita prezența unui terț care să acționeze în numele său [19]. În orice caz, dreptul național este cel care stabilește soluțiile corespunzătoare pentru suplimentarea capacității celor care nu sunt capabili să acționeze pe cont propriu [20].

2. Căile de atac privind protecția drepturilor respective

70. Conform articolului 8 alineatul (2) din Directiva 2012/13, trebuie să se asigure că persoanele suspectate sau acuzate cărora nu li s-au furnizat informațiile obligatorii (în sensul directivei menționate) pot să conteste omisiunea respectivă „în conformitate cu procedurile din dreptul intern”.

71. Instanța de trimitere susține că, în procedura specială privind dispunerea internării persoanelor iresponsabile (articolul 427 și următoarele din NPK), spre deosebire de procedurile de drept comun, nu poate verifica dacă au avut loc încălcări ale drepturilor în cursul urmăririi penale efectuate de Ministerul Public.

72. Potrivit instanței respective, dacă urmărirea penală efectuată de Ministerul Public se finalizează cu decizia de a clasa acțiunea penală ca urmare a faptului că inculpatul este iresponsabil, există posibilitatea ca instanța însăși să dispună internarea. La momentul respectiv, s-ar putea constata posibile încălcări anterioare ale drepturilor, intervenite în cursul urmăririi penale, instanța neavând posibilitatea să aprecieze oportunitatea unei remedieri a viciilor constatate (de exemplu, dispunând reluarea urmării penale).

73. Instanța de trimitere ridică problema dacă, în aceste împrejurări, se respectă dreptul a avea acces la căi de atac efective, în sensul articolului 8 alineatul (2) din Directiva 2012/13, pentru a contesta nefurnizarea sau refuzul furnizării de către autoritatea competentă a informațiilor necesare.

74. Deși revine instanței de trimitere sarcina de a interpreta dreptul național, nu pare că se poate exclude o cale de atac (întemeiată pe articolul 243 alineatul 3 din NPK) împotriva deciziei de clasare a acțiunii penale adoptate de Ministerul Public, atunci când, ulterior, se inițiază procedura (specială) prevăzută la articolul 427 și următoarele din codul respectiv. Această cale de atac s-ar putea întemeia pe încălcarea drepturilor persoanei suspectate sau acuzate în cursul fazei anterioare pronunțării hotărârii de către instanța care trebuie să hotărască, la cererea Ministerului Public, dacă se impune internarea persoanei respective. Prin urmare, ar exista posibilitatea de a se formula o contestație în sensul articolului 8 din Directiva 2012/13.

75. Instanța de trimitere ar accepta această soluție atunci când, la punctul 62 din decizia de trimitere, arată că, în cazul în care articolul 427 și următoarele din NPK nu asigură o cale de atac efectivă, ea „va putea să aplice prin analogie garanția procesuală prevăzută pentru cauzele examinate conform procedurii de drept comun” [21].

19 A se vedea punctele 9 și 10 din Recomandarea Comisiei din 27 noiembrie 2013 privind garanțiile procedurale pentru persoanele vulnerabile suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (JO 2013, C 378, p. 8), în care se utilizează termenul „adult competent”.

20 NPK ar avea la bază următorul raționament: în cazul în care gradul de incapacitate determină lipsa înțelegerii, se impune desemnarea unui avocat care nu numai să pregătească apărarea, ci să se și asigure că restul drepturilor sunt respectate în mod corespunzător. Articolul 94 alineatul 1 punctul 2 prevede că participarea apărătorului la procedura penală este obligatorie dacă inculpatul suferă de o incapacitate fizică sau psihică ce îl împiedică să se apere. În acest caz, alineatul 3 al aceluiași articol prevede că instanța competentă desemnează drept apărător un avocat.

21 Această interpretare ar fi conformă cu legislația bulgară; de fapt, Legea sănătății, în principiu mai îndepărtată de reglementarea procedurală de drept comun decât procedura specială de internare însăși, prevede la articolul 165 alineatul 1 aplicarea cu caracter supletiv a NPK.

76. În cazul în care această interpretare nu este posibilă, normele procedurale bulgare, astfel cum sunt prezentate de instanța de trimitere [22], ar putea să nu garanteze dreptul la o cale de atac efectivă, inclus la articolul 8 din Directiva 2012/13, deoarece nicio instanță nu ar avea posibilitatea să aprecieze dacă, în faza prealabilă celei prevăzute la articolul 427 și următoarele din NPK, au fost respectate drepturile protejate de directiva respectivă. În această situație, consecințele (după caz, eventuala reluare a procedurii, în vederea remedierii viciilor săvârșite) pe care le produc încălcările respective trebuie determinate de ordinea juridică internă, în cazul în care ele afectează grav garanțiile procedurale ale persoanei vizate.

77. În sfârșit, nu trebui ignorat că, în procedura prevăzută la articolul 427 și următoarele din NPK, este obligatoriu ca apărătorul persoanei vizate să participe la ședința care trebuie organizată în fața instanței care se va pronunța cu privire la internarea acesteia [23]. Așa cum este logic, în ședința respectivă, avocatul va putea invoca, în apărarea clientului său, toate motivele de refuz al internării, inclusiv cele care rezultă din eventualele încălcări săvârșite de autoritățile competente în cursul urmării penale.

C. Incidența Directivei 2013/48

1. Cu privire la drepturile care trebuie respectate

78. Prin această directivă se asigură că, în procedurile penale, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de fi asistate de un avocat și dreptul ca o persoană terță, cu care pot comunica, să fie informată cu privire la privarea lor de libertate.

79. În ceea ce privește noțiunile de persoană suspectată sau acuzată și de autoritate competentă, în sensul Directivei 2013/48, facem trimitere la considerațiile prezentate cu privire la Directiva 2012/13. Concret, Directiva 2013/48 se referă în mod expres la „poliție sau [la] o altă autoritate de aplicare a legii”, în timp ce articolul 2 alineatul (3) din aceasta extinde condițiile de aplicare a dreptului de a avea acces la un avocat la persoanele care, „în cursul interogării efectuate de poliție sau de o altă autoritate de aplicare a legii, devin persoane suspectate sau acuzate” [24], deși inițial nu au avut această calitate.

80. Având în vedere că, astfel cum am arătat, NPK prevede o procedură penală veritabilă care se poate finaliza cu aplicarea unei măsuri de siguranță cu caracter medical (conform procedurii speciale stabilite la articolul 427 și următoarele din codul menționat), persoanei care face obiectul procedurii respective trebuie să i se asigure dreptul de a avea acces la un avocat și celelalte drepturi prevăzute de Directiva 2013/48.

81. Spre deosebire de situația Directivei 2012/13, starea psihică a persoanei suspectate sau acuzate nu permite modificarea dreptului acesteia de a avea acces la un avocat, în cazul în care este vorba despre infracțiuni grave [25], ci mai degrabă consolidează dreptul respectiv, deoarece o astfel de persoană nu va fi, de exemplu, capabilă să renunțe în mod valid la prezența avocatului său (articolul 9 din Directiva 2013/48).

22 Guvernul bulgar și Ministerul Public nu au dorit să participe la prezenta procedură preliminară, motiv pentru care prezentarea dreptului național și a interpretării sale se limitează la cea furnizată de instanța de trimitere.

23 Articolul 430 alineatele 2 și 3. Persoana a cărei internare se solicită poate de asemenea să participe la ședință, cu excepția cazului în care starea sa de sănătate o împiedică.

24 La fel apreciază și Curtea EDO în Hotărârea din 10 noiembrie 2016, Kuripka împotriva Ucrainei, CE:ECHR:2016:1110JUD000791807.

25 În ceea ce privește infracțiunile minore, articolul 2 alineatul (4) din Directiva 2013/48 admite anumite limitări, astfel încât garanțiile prevăzute de acesta se aplică numai procedurilor desfășurate în fața unei instanțe competente în materie penală.

82. În cazul în care, astfel cum de asemenea am arătat, persoanele care suferă de o alienație mintală pot fi considerate *vulnerabile*, de această dată în sensul articolului 13 din Directiva 2013/48, statele membre, atunci când iau în considerare nevoile lor speciale, trebuie să faciliteze respectiva asistență de către un avocat.

83. Conform informațiilor depuse la dosar, NPK respectă acest obiectiv, deoarece, în cazul în care gradul de incapacitate determină inexistența înțelegerii, se impune desemnarea imediată a unui avocat care nu numai să pregătească apărarea, ci să se și asigure că restul drepturilor sunt respectate în mod corespunzător. Articolul 94 alineatul 1 punctul 2 prevede că participarea apărătorului la procedura penală este obligatorie dacă inculpatul suferă de o incapacitate fizică sau psihică ce îl împiedică să se apere. În acest caz, alineatul 3 al aceluiași articol prevede că instanța competentă desemnează drept apărător un avocat.

84. Prin urmare, nu pare că legislația bulgară – în legătură cu care instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă este incompatibilă cu Directiva 2013/48 – este contrară acestei directive în ceea ce privește protecția drepturilor prevăzute. Situația este diferită dacă, într-o anumită cauză, nu s-au respectat prevederile legale.

2. În ceea ce privește căile de atac

85. În cazul în care drepturile respective au fost totuși încălcate, argumentele prezentate cu privire la căile de atac aplicabile pentru a contesta încălcările Directivei 2012/13 pot fi extrapolate *mutatis mutandis* la Directiva 2013/48.

D. Incidența Directivei 2016/343

86. Prin această directivă se consolidează, în ceea ce privește procedurile penale, anumite aspecte referitoare la prezumția de nevinovăție și la dreptul de a participa la proces ale persoanelor fizice suspectate sau acuzate în procedurile respective.

87. Statele membre nu erau obligate să transpună Directiva 2016/343 decât de la 1 aprilie 2018 [26]. În consecință, directiva respectivă nu poate fi utilizată drept normă a Uniunii care să trebuiască să fie aplicată în procedurile penale încheiate înainte de data respectivă.

88. În prezenta cauză, conform deciziei de trimitere și clarificărilor ulterioare ale instanței de trimitere, clasarea definitivă a acțiunii penale anterior formulării cererii Ministerului Public de aplicare a măsurii internării a avut loc la 1 martie 2018. Prin decizia respectivă a trebuit să se determine situația de fapt constatată, participarea persoanei acuzate și calitatea sa de persoană iresponsabilă.

89. Prin urmare, vicisitudinile unei astfel de proceduri nu pot fi analizate, *ratione temporis*, în lumina Directivei 2016/343. În aceeași măsură, nici articolul 48 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) nu este aplicabil, deoarece nimic nu arată că, înainte de 1 aprilie 2018, ar fi existat vreun element care să permită aplicarea dreptului Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă.

26 Articolul 14 alineatul (1) din Directiva 2016/343.

90. Este cert că, având în vedere că procedura specială privind dispunerea internării lui EP este în curs de soluționare de către instanța de trimitere, Directiva 2016/343 este aplicabilă în această procedură de la 1 aprilie 2018. Cu toate acestea, întrebările preliminare adresate de instanța de trimitere nu se referă, în realitate, la propriul său comportament în contextul procedurii respective, ci la cel al autorităților competente (în special, al Ministerului Public) pe parcursul procedurii penale finalizate la 1 martie 2018.

91. Prin urmare, considerăm că răspunsul la această parte a trimiterii preliminare trebuie să se limiteze la a declara că Directiva 2016/343 nu este aplicabilă în procedurile penale încheiate înainte de 1 aprilie 2018. Cu toate acestea, în cazul în care Curtea consideră că ea este aplicabilă, vom prezenta opinia noastră în această privință.

92. Prezumția de nevinovăție protejată de Directiva 2016/343 se aplică, conform articolului 2 din aceasta, „în toate fazele procedurilor penale, [...] până când hotărârea prin care se stabilește vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate de săvârșirea infracțiunii rămâne definitivă”.

93. Nu avem îndoieli că, în cazul în care Directiva 2016/343 ar fi aplicabilă *ratione temporis*, prevederile sale ar fi trebuit să fie respectate în cadrul procedurii penale inițiate împotriva oricărei persoane suspectate sau acuzate, inclusiv în cazul în care ea prezintă simptome de alienație mintală. Împrejurarea că Ministerul Public este cel care conduce urmărirea penală nu împiedică nicidecum respectarea Directivei 2016/343 în această etapă a procedurii penale anterioară procesului.

94. Prezumția de nevinovăție protejată de Directiva 2016/343 se aplică, astfel cum am menționat, în toate fazele procedurilor penale privind infracțiuni grave[27]. Este irelevant în această privință că persoanele care fac obiectul procedurii în calitate de autori ai unor infracțiuni suferă de tulburări psihice care determină constatarea iresponsabilității lor la finalul procedurii respective.

95. Trebuie subliniat, în orice caz, că prezumția de nevinovăție, la fel cum nu se opune în mod necesar arestării preventive, nici nu împiedică internarea într-un spital de psihiatrie a persoanei suspectate că a comis o infracțiune în stare de alienație mintală. Astfel cum prevede articolul 4 din Directiva 2016/343, aceasta nu împiedică nici „deciziil[e] preliminare cu caracter procedural care sunt luate de autoritățile judiciare sau de alte autorități competente și care se bazează pe suspiciuni sau probe incriminatoare”.

V. Recapitulare în ceea ce privește întrebările preliminare

96. În opinia noastră, considerațiile anterioare permit să se răspundă la întrebările adresate de instanța de trimitere:

– în ceea ce privește Directivele 2012/13 și 2013/48, aceste considerații se referă la conținutul primelor patru întrebări, ambele incluse, precum și al celei de a șaptea (prima parte).

– în ceea ce privește Directiva 2016/343, ele se referă la a cincea și la a șasea întrebare preliminară.

97. A șaptea întrebare preliminară conține o subîntrebare în cuprinsul căreia instanța de trimitere face trimitere la articolul 21 din cartă, solicitând să se stabilească dacă principiul nediscriminării se opune acordării unor competențe diferite instanțelor, în funcție de aspectul dacă persoanele care fac obiectul procedurii sunt sau nu sănătoase mintal. Având în vedere că, în opinia noastră, situațiile persoanelor respective care suferă de o alienație mintală nu sunt comparabile cu cele ale persoanelor care sunt în

27 Articolul 7 alineatul (6) introduce anumite modificări în ceea ce privește infracțiunile minore.

deplinătatea facultăților mintale, nu se poate vorbi despre discriminare ca urmare a faptului că s-au stabilit norme procedurale speciale în ceea ce le privește pe primele. Această împrejurare nu împiedică aplicarea garanțiilor – care, conform directivelor menționate anterior, trebuie respectate – în privința fiecăreia dintre persoanele respective, astfel cum am explicat.

VI. Concluzie

98. În temeiul considerațiilor prezentate, propunem Curții să răspundă Rayonen sad Lukovit (Tribunalul de Raion din Lukovit, Bulgaria) după cum urmează:

„1) Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale trebuie interpretată în sensul că se aplică în toate fazele procedurilor respective, din momentul în care autoritățile aduc la cunoștință unei persoane că este suspectată de săvârșirea unei infracțiuni, inclusiv în cazul în care persoana respectivă suferă de o alienație mintală.

2) Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate este aplicabilă, în perioadele prevăzute de aceasta, persoanelor suspectate sau acuzate aflate în stare de alienație mintală.

3) Drepturile protejate de Directivele 2012/23 și 2013/48 trebuie respectate, atunci când se impune, în conformitate cu prevederile acestora, în cadrul acțiunilor de cercetare penală efectuate de ofițerii de poliție, în cadrul urmăririi penale efectuate de Ministerul Public și în cadrul unei proceduri speciale de aplicare a măsurilor coercitive cu caracter medical, în cazul unor infracțiuni săvârșite de persoane în stare de iresponsabilitate, precum cea reglementată la articolul 427 și următoarele din Nakazatelno protsesualen kodeks (Codul de procedură penală).

4) Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale nu este aplicabilă procedurilor penale încheiate definitiv înainte de 1 aprilie 2018.

5) O procedură care are ca obiect dispunerea, pentru motive medicale, a internării forțate într-un spital de psihiatrie a persoanelor care suferă de tulburări psihice, precum cea reglementată la articolul 155 și următoarele din Zakon za zdraveto (Legea sănătății), nu intră în domeniul de aplicare al Directivelor 2012/13, 2013/48 și 2016/343.”